

VOLTAIRE

SALLIMUS

Voltaire

Sallimus

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=25561252

Sallimus / Itämainen kertomus:

Содержание

HYVÄKSYMYS 1	4
ZADIGIN TARINAA KOSKEVA SADIN OMISTUSKIRJELMÄ SULTTAANITAR SHERAALLE 2	5
ZADIG ELI SALLIMUS	8
Конец ознакомительного фрагмента.	37

Voltaire

Sallimus / Itämainen kertomus

HYVÄKSYMYS ¹

Minä allekirjoittanut, joka olen pitänyt itseäni viisaana, vieläpä nerokkaana ihmisenä, olen lukenut tämän käsikirjoituksen ja huomannut sen, vasten tahtoaanikin, omituiseksi, huvittavaksi, siveelliseksi, filosofiseksi, ansiokkaaksi miellyttämään niitäkin, jotka vihaavat romaaneja. Niinpä olenkin kieltänyt sen julkaisemisen ja vakuuttanut tuomarille, että se on inhoittava teos.

¹ Tämä pila oli 1748-vuoden Zadig-painoksessa.

ZADIGIN TARINAA KOSKEVA SADIN OMISTUSKIRJELMÄ SULTTAANITAR SHERAALLE ²

Sheval-kuun 18 p. Hedshran vuonna 837.³

Silmien hurma, sydämien tuska, neron valo! Minä en suutele jalkojesi tomua, koska sinä tuskin ollenkaan kävelet, ja silloinkin vain Iranin matoilla tai ruusuilla. Minä tarjoan sinulle käännöksen erään vanhan viisaan kirjasta, joka oli siinä onnellisessa asemassa, ettei hänellä ollut mitään tekemistä, ja sentähden kulutti aikaansa kirjoittamalla Zadigin historian, teoksen, joka sisältää enemmän kuin se näyttää sisältävän. Pyydän sinua lukemaan sen ja ilmaisemaan mielipiteesi sen suhteen; sillä vaikkapa oletkin elämäsi keväässä, vaikkapa kaikki nautinnot ovat sinulle tarjona, vaikkapa oletkin kaunis ja hengenlahjasi korottavat kauneuttasi, vaikkapa sinulle suitsutetaan ylistystä illasta aamuun, ja vaikkapa siis kaiken tämän johdosta olisit oikeutettu olemaan aivan vailla tervettä järkeä, niin siitä huolimatta sinulla on sangen viisas äly ja sangen hieno maku, ja minä olen kuullut sinun puhelevan viisaammin kuin pitkäpartaisten ja suippolakkisten vanhain

² Sulttaanitar Sheraa tarkoittaa luultavasti Voltairen hyvää ystävätärtä, markiisitar Emilie du Chateletia, jolle Voltaire tavallisesti omisti teoksiansa.

³ Hedshran vuosi 837 on kristillisessä ajanlaskussa vuosi 1459.

dervishien.⁴ Sinä olet vaitelias, mutta sinä et ole epäluuloinen; sinä olet lempeä, mutta et heikko; sinä teet hyvää, mutta ymmärtäväisesti; sinä rakastat ystäviäsi etkä tee ketään vihamieheksesi. Sinun sukkeluutesi ei ota koskaan panettelua purevuutensa välikappaleeksi; sinä et sano pahaa etkä tee sitä, niin suunnattoman helppoa kuin sinulle olisikin siten menetellä. Sanalla sanoen, sielusi on aina näyttänyt minusta yhtä puhtaalta kuin kauneutesi. Onpa sinulla taipumusta filosofiaankin, mikä seikka on saattanut minut uskomaan, että tämä vanhan viisaan kirja miellyttää sinua enemmän kuin ketään muuta naista.

Se on alkujaan kirjoitettu kaldean kielellä, jota emme kumpikaan ymmärrä. Se käännettiin arabian kielelle kuuluisan sulttaanin Ulugh-Bekin⁵ huvittamiseksi. Siihen aikaan arabialaisten ja persialaisten keskuudessa olivat muodissa "Tuhat yksi yötä", "Tuhat yksi päivää" y.m. satukirjat. Ulugh piti enemmän Zadigin lukemisesta, mutta sulttaanittaret olivat ihastuneet "Tuhat yksi yötä" – kokoelmaan. "Miten te voitte", sanoi viisas Ulugh heille, "pitää parempina sellaisia tarinoita, joissa ei ole mitään järkeä ja joista ei ole mitään hyötyä?" – "Juuri senvuoksi me pidämmekin niistä", vastasivat sulttaanittaret.

Minä tiedän varmasti, että sinä et ole heidän kaltaisensa, vaan olet todellinen Ulugh. Vieläpä toivon, että kun olet kyllästynyt

⁴ Dervish, muhamettilainen munkki.

⁵ Ulugh-Bek, Timur Lenkin jälkeläinen, oli tunnettu oppineisuudestaan, varsinkin matematiikan ja tähtitieteen alalla; kuoli 1449.

tavallisiin tarinoimisiin, jotka ovat jokseenkin "Tuhatton ja yhden yön" tapaisia, mutta paljon ikävämpiä, minä voin saada kunnian hetkisen aikaa jutella järkevästi kanssasi. Jos olisit ollut Filippoksen pojan Skanderin⁶ aikuinen Thalestris tai Suleimanin⁷ aikuinen Saban kuningatar, niin epäilemättä nämä kuninkaat olisivat matkustaneet *sinun* luoksesi.

Minä rukoilen taivaallisia hyveitä, että riemusi olisivat täydelliset, kauneutesi ainainen ja onnesi loputon.

Sadi.

⁶ Aleksanteri Suuri, jonka luo vanhain kertomusten mukaan saapui amatsoonien kuningatar Thalestris, muka synnyttääkseen hänelle tarpeeksi arvokkaan perillisen.

⁷ Kuningas Salomo, jonka luo saapui Arabiasta rikkaan Saban kuningatar (I. Kuningasten kirja, 10. luku; 2. Aikakirja, 9. luku). Salomo on Suleimanin nimellä sangen tunnettu itämaiden tarinoissa, jopa niiden päähenkilöitä.

ZADIG ELI SALLIMUS

I

Silmäpuoli

Kuningas Moabdarin aikana eli Babylonissa eräs nuori mies nimeltä Zadig. Hänen hyvät synnynnäiset luonnonlahjansa oli kasvatus täydentänyt. Vaikka hän olikin rikas ja nuori, niin hän osasi hillitä intohimonsa. Hän ei himoinnut mitään; hän ei tahtonut aina olla oikeassa, ja hän osasi pitää arvossa toisten heikkouksia. Oli ihmeellistä nähdä, että hän, niin nerokas kuin olikin, ei koskaan kohdistanut ivaansa noihin perin haihatteleviin, löyhiin ja meluaviin lausuntoihin, noihin julkeihin panetteluihin, noihin tyhmiin arvosteluihin, noihin karkeihin pilapuheisiin, tuohon tyhjään sanatulvaan, joka Babylonissa kulki keskustelun nimellä. Hän oli oppinut Zoroasterin⁸ ensimmäisestä kirjasta, että itserakkaus on kuin tuulella täytetty pallo, josta myrskyt syöksyvät ulos, kun siihen

⁸ Zoroaster eli Zarathustra, tarunomainen uskonnonperustaja Persiassa, noin 600 vuotta ennen Kristusta. Hänen oppinsa on koottu "Zend-Avesta" nimiseen kirjaan. Zoroasterin uskolaisia nimitetään usein "parseiksi." Heitä on vieläkin Etu-Intiassa.

pistää reiän. Zadig ei myöskään kerskunut halveksivansa naisia tai ylpeillyt heidän voittamisestaan. Hän oli jalomielinen; hän ei pelännyt voittaa puolelleen kiittämättömiäkin, noudattaen siinä Zoroasterin ylevää neuvoa: "Kun syöt, niin anna ruokaa koirillekin, vaikka ne purisivatkin sinua."

Hän oli myös mahdollisimman viisas, sillä hän pyrki elämään viisasten seurassa. Vanhain kaldealaisten oppeihin perehtyneenä hän tiesi luonnon peruslaeista niin paljon kuin silloin niistä yleensä tiedettiin. Ja tunsikin metafysiikkaa siinä määrin kuin niinä aikoina sitä tunnettiin, toisin sanoen sangen niukasti. Hän oli varmasti vakuuttunut siitä, että vuosi, huolimatta hänen aikansa uudesta filosofiasta, sisälsi 365 kokonaista ja lisäksi neljänneksen päivää, ja että aurinko sijaitsi maailman keskipisteessä. Ja kun ylimaagit⁹ loukkaavan kopeasti sanoivat hänelle, että hänellä oli väärät mielipiteet, ja että hän niinmuodoin oli valtion vihollinen, jos uskoi auringon kiertävän itsensä ympäri ja vuodessa olevan kaksitoista kuukautta, niin hän oli vaiti, osoittamatta vihastusta tai ylenkatsetta.

Omistaessaan suuret rikkaudet ja siis myös paljon ystäviä, hyvän terveyden ja miellyttävän ulkomuodon, oikeaan osuvan ja maltillisen ymmärryksen, ylevän ja vilpittömän sydämen, Zadig luuli voivansa olla onnellinen. Hän aikoi mennä naimisiin Semiran kanssa, joka kauneutensa, syntyperänsä ja varallisuutensa tähden oli Babylonin enimmin toivottu neito. Hän tunsikin tätä kohtaan puhdasta ja voimakasta kiintymystä, ja Semira

⁹ Persialaiset papit, tietäjät.

puolestaan rakasti häntä kiihkeästi.

Se onnellinen hetki, jonka tuli heidät yhdistää, oli jo aivan lähellä, kun he kerran, käyskellessään yhdessä erään Babylonin portin luona, Eufratin rantaa koristavien palmujen varjossa, näkivät miekoilla ja jousilla varustettujen miesten tulevan heitä kohti. Ne olivat nuoren Orkanin, erään ministerin veljenpojan, käytyrejä, jolle hänen setänsä imartelijat olivat uskotelleet, että kaikki oli hänelle luvallista. Hänellä ei ollut rahtuakaan Zadigin suloudesta ja hyveistä, mutta luullen olevansa paljoa korkeammalla hän oli kiukuissaan siitä, että hänet oli syrjäytetty. Tämä mustasukkaisuus, joka johtui yksinomaan hänen turhamaisuudestaan, saattoi hänet siihen luuloon, että hän muka hurjasti rakasti Semiraa. Niinpä hän tahtoikin ryöstää hänet. Rosvot kävivät Semiraan käsiksi, vieläpä raa'assa kiihkossaan haavoittivat häntä ja vuodattivat tuon suloisen olennon verta, jonka pelkkä näkeminen olisi voinut hellyttää itse Immaus-vuoren tiikeritkin.

Semira parkui sydäntäviiltävästi, valittaen:

"Voi rakas sulhoni! Minut riistetään siltä, jota minä jumaloin!"

Hän ei välittänyt rahtuakaan omasta vaarastaan; hän ajatteli ainoastaan rakasta Zadigiaan. Tämä taas sillä välin puolusti häntä kaikella sillä voimalla, jonka miehuus ja rakkaus antavat. Apunaan vain kaksi orjaansa hän lopulta ajoi rosvot pakoon ja vei verisen ja taintuneen Semiran tämän kotiin. Siellä neito avasi silmänsä, näki vapauttajansa ja lausui:

"Oi Zadig! Ennen rakastin minä sinua sulhasenani; nyt minä rakastan sinua lisäksi kunniani ja elämäni pelastajana."

Milloinkaan ei mikään sydän ole ollut kiitollisempi kuin Semiran; milloinkaan ei hurmaavampi suu ole tulkinut hellempää mielenväreitä niillä tulisilla sanoilla, joita innoittaa suurimman hyväntuon tunne ja puhtaimman rakkauden suloisin hurmaus. – Semiran vamma oli vähäpätöinen ja parani pian. Zadig oli vaarallisemmin haavoitettu; nuoli oli tehnyt häneen syvän haavan silmän lähelle. Semira rukoili lakkaamatta jumalia tekemään hänen rakastettunsa terveeksi. Hänen silmänsä olivat päivät päästään ja yöt läpeensä täynnä kyyneliä: hän odotti sitä hetkeä, jolloin Zadig voisi taas iloita hänen näkemisestään; mutta haavoitettuun silmään kohonnut paise saattoi pelkäämään pahinta. Siksi lähetettiin Memfiistä saakka hakemaan kuuluisaa lääkäriä Hermestä, joka saapuikin suuren seurueen kera. Tämä kävi sairaan luona ja julisti, että hän tulisi kadottamaan toisen silmänsä. Vieläpä hän ennusti päivän ja hetkenkin, jolloin tuo onnettomuus tapahtuisi.

"Jos se olisi ollut oikea silmä", lausui hän, "niin olisin voinut sen parantaa; mutta vasemman silmän vammat ovat parantumattomat."

Koko Babylon surkutteli Zadigin kohtaloa ja samalla ihmetteli Hermeen syvällistä viisautta. Kahta päivää myöhemmin paise puhkesi itsestään, ja Zadig parani täydellisesti. Hermes sepitti nyt kirjan, jossa hän todisteli, ettei hänen olisi pitänyt parantua. Zadig ei sitä lukenut; mutta niin pian kuin voi lähteä ulos hän

valmistausi käymään sen luona, joka oli hänen elämänonnensa toivona ja jota varten yksin hän halusi säilyttää silmänsä. Semira oli jo kolme päivää ollut maalla. Tiellä kuuli Zadig tämän kauniin naisen äänekkäästi julistaneen, että hän tunsii voittamatonta vastenmielisyyttä silmäpuolia kohtaan, ja sentähden hän viime yönä oli mennyt Orkanin vaimoksi. Tästä uutisesta Zadig meni tainnoksiin. Hänen tuskansa vei hänet haudan partaalle. Hän oli kauan sairaana. Vihdoin kuitenkin järki pääsi voitolle surusta, vieläpä kaiken sen kamaluus, mitä hän oli kokenut, oli omiaan häntä lohduttamaankin. Hän sanoi:

"Koska olen saanut kokea niin julmaa oikullisuutta hovissa kasvaneen neidon puolelta, niin tahdon valita itselleni vaimon keskisäädystä."

Hän valitsi Azoran, kaupungin järkevimman ja jalosyntyisimmän neidon, ja nai hänet. Yhden kuukauden hän sitten eli tämän kanssa mitä suloisimmassa lemмен hurmassa. Vaimossaan hän huomasi ainoastaan jonkin verran kevytmielisyyttä ja melkoista taipumusta pitämään aina parhaiten kasvatettuja nuoria miehiä samalla myös kaikista nerokkaimpina ja kunnollisimpina.

II

Nenä

Eräänä päivänä Azora saapui kotiin kävelyiltä kovin vihaisena ja kiivaasti meluten.

"Mikä sinun on, rakas puolisoni?" sanoi Zadig. "Mikä on saattanut sinut noin suunniltasi?"

"Ah!" sanoi Azora. "Sinä tekisit minun laillani, jos olisit nähnyt sen näytelmän, josta minä juuri tulen. Menin näet lohduttamaan nuorta leskeä, Kosrua, joka pari päivää sitten laitatti nuorelle miehelleen hautapatsaan tuonne niittyä reunustavan puron varrelle. Hän lupasi silloin surussaan jumalille oleskella tämän haudan luona niin kauan kuin puro virtaisi sen vieritse."

"Kas vaan!" sanoi Zadig. "Siinäpä onkin vasta oiva nainen, joka todella rakasti miestään."

"Ah!" virkkoi Azora. "Jospa tietäisit, mitä hän puuhasi, kun kävin häntä katsomassa."

"Mitä sitten, armas Azora?"

"Hän antoi johtaa puron juoksun toisaanne."

Azora alkoi jälleen purkaa suustaan niin loputtomasti herjauksia ja puhkesi niin rajusti sättimään tuota nuorta leskeä,

että sellainen hyveellä kerskuminen ei enää ollut Zadigille mieleen.

Hänellä oli eräs ystävä nimeltä Kador; tämä oli yksi niitä nuoria miehiä, joilla hänen vaimonsa silmissä oli enemmän kuntoa ja ansioita kuin muilla. Tämän hän teki uskotukseen ja vahvisti hänen uskollisuuttaan, niin hyvin kuin voi, melkoisella lahjalla.

Azora oli mennyt pariksi päiväksi erään ystävättärensä luo maalle ja palasi kolmantena päivänä kotiin. Täällä palvelijat itkusilmin ilmoittivat hänelle, että hänen miehensä oli edellisenä yönä äkkiä kuollut ja etteivät he muka olleet rohjenneet tuoda hänelle siitä surusanomaa, vaan olivat heti haudanneet Zadigin hänen isiensä hautaan puutarhan päähän. Azora itki, repi hiuksiaan ja vannoi hänkin kuolevansa.

Iltasella saapui Kador ja pyysi puhutella häntä. Yhdessä he sitten itkivät. Seuraavana päivänä he jo itkivät vähemmän ja aterioivat yhdessä. Kador uskoi hänelle, että hänen ystävänsä oli kuollessaan jättänyt hänelle suurimman osan omaisuuttaan, ja antoi Azoran ymmärtää, että hän tuntisi itsensä onnelliseksi voidessaan jakaa omaisuutensa hänen kanssaan. Rouva itki ja suuttui kovin, mutta lauhtui lopuksi. Ja illallinen kestitkin jo paljoa kauemmin kuin päivällinen; keskustelu muuttui samalla tuttavallisemmaksi. Azora piti vainajasta kiitospuheen, mutta vakuutti samalla hänellä olleen vikoja, joista Kador oli vapaa.

Kesken syönnin Kador äkkiä valitti ankaraa pernakipua. Levottomana ja huolekkaana rouva silloin tuotti paikalle kaikki

mahdolliset hajuöljyt, joilla hänen oli tapana parfymoida itseänsä, koetellakseen, eikö mahdollisesti joku niistä auttaisi pernakiipuun. Hän valitti kovasti sitä, ettei suuri Hermes enää ollut Babylonissa. Vieläpä hän suvaitsi painellakin sitä kuvetta, jossa Kador tunsu noita ankaria tuskia.

"Vaivaako tämä kauhea tauti sinua useastikin?" hän kysyi täynnä sääliä.

"Se saattaa minut joskus aivan haudan partaalle", vastasi Kador. "Eikä siihen löydy muuta kuin yksi ainoa lievittävä lääke, nimittäin se että asetetaan kupeelleni edellisenä päivänä kuolleen ihmisen nenä."

"Sepä kummallinen lääke", arveli Azora.

"Ei sen kummallisempi kuin herra Arnoun¹⁰ pussit halvausta vastaan."

Tämä syy ynnä tuon nuoren miehen erinomaiset ansiot saivat rouvan vihdoinkin tekemään päätöksensä. Hän virkkoi:

"Toivottavasti ei enkeli Asrael kiellä mieheltäni, hänen siirtyessään eilisestä maailmasta huomiseen maailmaan, sen vuoksi pääsyä Tshinavarin sillan yli, että hänen nenänsä ei toisessa elämässä ole aivan yhtä pitkä kuin ensimmäisessä."

Sitten hän otti partaveitsen, meni miehensä haudalle, kostutti sitä kyynelillään ja aikoi ryhtyä leikkaamaan haudassa suorana lepäävän Zadigin nenää.

¹⁰ Siihen aikaan eli Babylonissa Arnou-niminen mies (Arnou oli todellisuudessa eräs Voltairen aikuinen pariisilainen apteekkari, jota valistusfilosofi tahtoi letkauttaa (*Suom.*)), joka sanomalehdissä kehuskeli parantavansa ja estävänsä kaikki halvauskohtaukset kaulaan ripustetun pussin avulla. – *Voltairen huomautus.*

Silloin Zadig kohoaa pystyyn, suojellen toisella kädellä nenäänsä ja toisella työntäen partaveistä pois.

"Rakas vaimoni!" hän virkkaa hellästi. "Älä melua ja pauhaa enää niin kovasti nuorta Kosrua vastaan! Aikeesi leikata minulta nenäni on hyvin verrattavissa puron pois johtamiseen."

III

Koira ja hevonen

Zadig sai kokea, että avioliiton ensimmäinen kuukausi, Zend-kirjan sanojen mukaisesti, on hunajakuukausi ja toinen marunakuukausi. Hänen täytyikin jonkin ajan perästä erota Azorasta, jonka kanssa hänen oli käynyt liian vaikeaksi elää, ja nyt hän etsi tyydytystä luonnon tutkimisesta.

"Kukaan ei ole onnellisempi", sanoi hän, "kuin filosofi, joka lukee luonnon suurta kirjaa, minkä Jumala on asettanut silmiemme eteen. Hänen keksimänsä totuudet ovat kokonaan hänen; hän ravitsee ja ylentää sieluaan; hän elää rauhallisena eikä hänen tarvitse pelätä mitään ihmisten puolelta; eikä hänen hellä puolisonsa tule koskaan leikkaamaan häneltä nenää."

Tällaisten aatteiden valtaamana hän vetäytyi erääseen maataloon Eufratin rannalle. Siellä hän ei huolinut laskea, kuinka monta vesipisaraa sekunnissa vierii sillan kaarien alitse tai satoiko

hiiren kuussa yhtä kuutiotaumaa enemmän vettä kuin lampaan kuussa. Hän ei myöskään vähääkään kuvitellut voivansa tehdä silkkiä lukinverkosta tai porsliinia särkyneistä pulloista.¹¹ Sen sijaan hän tutki huolellisesti eläinten ja kasvien ominaisuuksia ja saavutti siinä pian sellaisen taidon, että voi sen avulla keksiä tuhat eroavaisuutta siinä, missä muut ihmiset näkivät vain yhdenmukaisuutta.

Kävellessään eräänä päivänä pienen metsikön lähellä hän äkkäsi erään kuningattaren eunukeista useain hovipalvelijain kera rientävän häntä kohti. Kaikki he näyttivät olevan mitä suurimmassa hädässä ja juoksentelivat sinne tänne aivan kuin päättömät, jotka ovat kadottaneet jonkin arvokkaimpia kalleuksiaan ja nyt etsivät sitä.

"Nuori mies", virkkoi ylieunukki, "etkö kenties ole nähnyt kuningattaren koiraa?"

"Se on narttu eikä uroskoira", vastasi Zadig vaatimattomasti.

"Sinä olet oikeassa", lausui ylieunukki.

"Se on hyvin pieni lintukoira", jatkoi Zadig. "Se on äskettäin penikoinut ja ontuu hiukan vasenta etukäpääläänsä; lisäksi on sillä hyvin pitkät korvat."

"Sinä olet siis nähnyt sen?" kysyi ylieunukki aivan hengästyneenä.

"En suinkaan", vastasi Zadig. "Minä en ole sitä milloinkaan nähnyt enkä ole edes tiennytkään, että kuningattarella on

¹¹ Viittaus Swiftin "Gulliverin matkoihin", joiden III osassa eräät "Laputa-maan" oppineet vaivaavat päätänsä moisilla asioilla.

narttukoira."

Aivan samaan aikaan oli kohtalon tavanomaisesta oikusta kuninkaan tallin kaunein hevonen päässyt erään tallirengin käsistä karkuun Babylonin tasangoille. Ylitallimestari riensi kaikkien tallimiesten kera sen jälkeen yhtä hätäisenä kuin ylieunukki koiran perästä. Ylitallimestari kääntyi Zadigin puoleen ja kysyi tältä, oliko hän kenties nähnyt kuninkaan hevosta.

"Se hevonen", vastasi Zadig, "nelistää mainiosti. Se on viisi jalkaa korkea, pienikavioinen; sen häntä on kolme ja puoli jalkaa pitkä. Nastat sen suitsissa ovat kolmenkolmatta karaatin kultaa, ja sen kengät ovat yksitoista-osaista hopeaa."

"Mitä tietä se on mennyt, missä se on?" hätäili ylitallimestari.

"En minä ole sitä nähnyt", vastasi Zadig, "enkä edes koskaan kuullut siitä puhuttavankaan."

Ylitallimestari ja ylieunukki luulivat tietysti Zadigin varastaneen sekä kuninkaan hevosen että kuningattaren koiran. Niinpä he antoivatkin viedä hänet suuren desterhamin¹² kokouksen eteen, ja tämä tuomitsi hänet saamaan solmupiiskaa sekä karkoitettavaksi loppuiäkseen Siperiaan. Tuskin oli tuomio julistettu, kun sekä hevonen että koira löytyivät. Kiusallinen välttämättömyys pakoitti tuomarit nyt peruuttamaan päätöksensä; kuitenkin he tuomitsivat Zadigin maksamaan

¹² Desterham, oppineiden ylimaagien neuvosto. Viittaus Pariisin oikeusparlamentin ja Sorbonne-yliopiston tuomioihin. – Solmupiiska ja Siperia on taas viittaus Venäjän oloihin.

neljäsataa unssia kultaa, koska oli kieltänyt nähneensä sitä minkä selvästi oli nähnyt. Hänen täytyi suorittaa sakko heti; vasta sitten sallittiin Zadigin puolustaa asiaansa suuren desterhamin neuvoston edessä. Hän lausui seuraavasti:

"Oikeuden tähdet, viisauden uumenet, totuuden kuvastimet, joilla on lyijyn painavuus, raudan kestävyys, timantin kirkkaus ja paljon yhtäläisyyttä kullan kera! Koska minun on sallittu puhua tämän korkean kokouksen edessä, niin vannon Ormuzdin¹³ nimessä, etten ole milloinkaan nähnyt kuningattaren arvoisaa koiraakaan enkä kuningasten kuninkaan¹⁴ pyhitettyä hevosta. Tietäkää siis, miten on asian laita. Olin kävelyllä sen metsikön läheisyydessä, jossa sitten kohtasin kunnioitettavan eunukin ja sangen kuuluisan ylitalimestarin. Silloin näin hiekassa erään eläimen jäljet ja päätin helposti niiden olevan pienen koiran jälkiä. Kepeät, pitkulaiset vaot, jotka olivat painuneet käpäläin jälkien väliin hiekan kohopaikkoihin, ilmaisivat minulle, että se oli narttukoiraa, jonka nannit riippuivat alhaalla ja joka siis oli penikoinut muutamia päiviä sitten. Toiset, edellisistä poikeavat jäljet, jotka näkyivät alituisesti hiponeen hiekan pintaa etukäpäläin vieressä, osoittivat minulle sillä olleen sangen pitkät korvat. Ja kun lisäksi huomasin, että yksi käpälä ei ollut tehnyt hiekkaan niin syvää jälkeä kuin kolme muuta, niin ymmärsin, että kaikkein armollisimman kuningattaremmen koiraa hiukan

¹³ Ormuzd eli Ahuramazda, valon ja hyvän jumala, korkein jumala Zoroasterin opissa.

¹⁴ "Kuningasten kuningas", Persian kuninkaan arvonimi.

ontui, jos niin tohdin sanoa.

"Mitä sitten tulee kuningasten kuninkaan hevoseen, niin tietäkää, että minä kävellessäni mainitun metsikön teitä huomasin hevosenkenkään jälkiä, jotka kaikki olivat yhtä kaukana toisistaan. Siinäpä hevonen – ajattelin itsekseni – joka nelistää mainiosti. Eräällä kapealla tiellä, jonka leveys on vain seitsemän jalkaa, oli puiden tomu molemmin puolin tietä, kolme ja puoli jalkaa tien keskikohdasta, pyyhitty pois. Sillä hevosella – päättelin mielessäni – on kolme ja puoli jalkaa pitkä häntä, joka huiskiessaan oikealle ja vasemmalle on pyyhkinyt tomun puista. Lisäksi huomasin puiden alla, jotka muodostivat viisi jalkaa korkean lehtikatoksen, äskettäin pudonneita lehviä ja ymmärsin siitä, että hevonen oli ulottunut niihin ja että se siis oli noin viiden jalan korkuinen. Sen suitsien taas luulisin olevan kolmenkolmatta karaatin kultaa, sillä se oli hieronut niiden heloja erääseen kiveen, jonka huomasin koetinkiveksi ja jolla sitten tein kokeen. Vihdoin päättelin niistä merkeistä, joita sen kengät olivat tehneet erääseen toiseen kivilajiin, että se oli kengitetty yksitoista-osaisella hopealla".¹⁵

Kaikki tuomarit ihmettelivät Zadigin syvällistä ja terävää arvostelukykyä. Tieto siitä saapui aina kuninkaan ja kuningattaren korviin. Ei puhuttukaan muusta kuin Zadigista etuhuoneissa, salongeissa ja kabineteissa; ja vaikka useat maagit arvelivat, että hänet oli noitana poltettava, määräsi kuningas, että hänelle oli maksettava takaisin tuo neljänsadan kultaunssin

¹⁵ Tämä huomiokyvyn todistus näkyy olevan mukailtu "1001 yön" tarinoista.

sakko, johon hänet oli tuomittu. Aktuaarit, oikeudenpalvelijat ja prokuraattorit saapuivatkin hänen luokseen suurella touhulla tuomaan takaisin hänen neljäsataa unssiansa. He pidättivät niistä ainoastaan kolme sataayhdeksänkymmentäkahdeksan unssia oikeuskuluihin, ja heidän palvelijansa pyysivät tietysti juomarahaa.

Zadig tiesi nyt, kuinka vaarallista joskus oli liiallinen viisaus, ja päätti lujasti, ettei ensi kerralla puhuisi mitä oli nähnyt.

Sellainen tilaisuus sattuihin kohta. Eräs valtiovanki karkasi ja livisti Zadigin ikkunain ohitse. Tiedusteltiin Zadigilta, mutta hän ei vastannut mitään. Kuitenkin näytettiin toteen, että hän oli katsellut ikkunasta. Tästä rikoksesta hänet tuomittiin viidensadan kultaunssin sakkoon, ja Babylonin tavan mukaan hän kiitti tuomareitansa näiden suopeudesta. "Suuri Jumala", hän sanoi itsekseen, "kuinka onkaan valitettavaa kävellä metsässä, missä kuningattaren koira ja kuninkaan hevonen ovat juoksennelleet! Kuinka onkaan vaarallista kurkistaa ulos ikkunasta, ja kuinka vaikeaa olla tässä elämässä onnellinen!"

IV

Kateellinen

Zadig tahtoi nyt filosofian ja ystävyiden avulla lohduttautua

niistä onnettomuuksista, joilla kohtalo oli häntä kolhinut. Hän omisti eräässä Babylonin esikaupungissa aistikkaasti koristellun talon, jonne hän kokosi kaikkea sellaista taidetta ja iloa, mikä sopi kunnialliselle ihmiselle. Aamuisin oli hänen kirjastonsa avoinna kaikille oppineille ja iltaisin oli pöytä katettu hyvälle seuralle. Mutta pian hän huomasi, kuinka vaarallisia oppineet ovat. Syntyi näet ankara kiista erästä Zoroasterin säädöksestä, joka kielsi syömästä aarnikotkan lihaa.¹⁶

"Kuinka voidaan sellaista kieltää", inttivät toiset, "jollei koko eläintä ole olemassakaan?"

"Sen täytyy olla olemassa", väittivät taas toiset, "koska Zoroaster kerran ei salli sen lihaa syötävän."

Zadig tahtoi sovittelaa ja virkkoi:

"Jos aarnikotkia on olemassa, niin me emme niitä syö; jollei niitä ole, niin vielä vähemmän me silloin niitä syömme; ja niinpä me kaikki tottelemme Zoroasterin kieltoa."

Eräs oppinut, joka oli kirjoittanut 13 nidosta aarnikotkan ominaisuuksista ja muutenkin oli valtainen theurgi (tietäjä), kiiruhti syyttämään Zadigia erään Yebor¹⁷ nimisen ylimaagin edessä, joka oli kaikista kaldealaisista typerin ja siis myös kiihkomielisin. Tämä mies olisi tahtonut seivästää Zadigin, suuremmaksi kunniaksi auringolle, ja sitten ladella Zoroasterin

¹⁶ Viitannee erääseen Mooseksen ruokasäädösten kieltoon (*Leviticus*-kirja, XI).

¹⁷ Väännös nimestä Boyer, jonka kantaja, eräs theatiinimunkki ja ylhäisön rippi-isä, oli intohimoinen Voltairen vihamies, lahjaton ja kyvytön, mutta kaikenlaisia takateitä ja vehkeilyjä hyväkseen käyttäen kohonnut piispaksi, perintöruhtinaan opettajaksi ja vihdoinkin ministeriksi.

rukouskirjaa sitä tyytyväisemmällä äänellä. Kador ystävä – hyvä ystävä on suuriarvoisempi kuin sata pappia – lähti vanhan Yeborin luo ja lausui:

"Eläköön aurinko ja aarnikotkat! Varo rankaisemasta Zadigia, sillä hän on pyhimys! Hänellä on aarnikotkia kanalassaan eikä hän syö niitä. Sen sijaan hänen syyttäjänsä on kerettiläinen, joka julkeaa väittää, että kaniinit ovat halkijaikaisia ja täysin saastattomia".¹⁸

"No hyvä!" sanoi Yebor ja pudisteli kaljua päätänsä. – "Zadig on seivästettävä, koska on ajatellut pahaa aarnikotkista, ja tuo toinen siitä, että on puhunut pahaa kaniineista."

Kador sovitti sentään koko jutun käyttämällä apunaan erästä tyttöä, joka oli synnyttänyt hänelle lapsen ja jolla oli suuri vaikutusvalta maagien neuvostossa. Ketään ei seivästetty, mikä tosin saattoi useat oppitohtorit murisemaan ja ennustelemaan koko Babylonin tuhoa. Zadig huudahti:

"Mitä merkitsee koko onni? Kaikki tässä maailmassa vainoo minua, yksinpä olemattomat oliotkin." Hän kirosi oppineet ja tahtoi elää enää ainoastaan hyvässä seurassa.

Hän kokosi luokseen Babylonin kunnioitetuimmat miehet ja rakastettavimmat naiset. Hän tarjosi mitä hienoimpia illallisia, joiden edellä usein oli konsertteja ja joita elähytti mitä hurmaavin keskustelu. Siitä hän oli osannut karkoittaa tuon turhan halun ylvästellä neroudella, mikä on varmin keino osottautua hölmöksi ja turmella loistavinkin seura. Ei ystävien

¹⁸ Viittaus Mooseksen lakisäädöksiin.

eikä ruokien valinta tapahtunut turhamaisuudesta, sillä kaikessa hän piti oleellista parempana kuin näennäistä. Siten hän saavutti kaikkialla todellisen arvonannon, vaikkapa ei sitä tavoitellutkaan.

Vastapäätä hänen taloaan asui Arimazes, henkilö, jonka ilkeä sisu kuvastui hänen karkeasta naamastaan. Ollen sappitautinen ja ylpeyden paisuttama hän samalla oli ikävystyttävä kaunosielu. Koska hän ei ollut milloinkaan onnistunut saamaan mitään aikaan maailmassa, niin hän kosti parhaamalla sitä. Rikkauksistaan huolimatta hänen oli vaikea koota luoksensa imartelijoita. Iltaisin Zadigin luo ajavien vaunujen räminä vaivasi häntä, ja Zadigin ylistelyn maine suututti häntä vielä enemmän. Joskus hän meni Zadigin luo ja sijoittautui kutsumattomana pöytään, häiriten siten koko seurueen ilon, kuten kerrotaan harpyijoista, että he myrkyttävät kaiken lihan, johon koskevat.¹⁹ Kerran hän halusi pitää kemut erään naisen kunniaksi, mutta tämä ei noudattanutkaan kutsua, vaan meni illalliselle Zadigin luo. Toisella kertaa taas, kun hän jutteli palatsissa Zadigin kanssa, he tapasivat erään ministerin, joka pyysi Zadigin illalliselle, mutta ei Arimazesta. Leppymättömin viha syntyy usein sangen vähäpätöisestä syystä. Tämä mies, joka kulki Babylonissa "kateellisen" nimellä, tahtoi tuhota Zadigin, koska tätä sanottiin "onnelliseksi." Tilaisuus tehdä pahaa tarjoutuu helposti sata kertaa päivässä ja tilaisuus tehdä hyvää vain kerran

¹⁹ Viittaus Vergiliuksen *Aeneidiin*, III, 225 ja seur. Harpyijat olivat inhoittavia tarulintuja.

vuodessa, kuten Zoroaster sanoo.

Kateellinen lähti Zadigin luo. Tämä käveli juuri puutarhassaan kahden ystävänsä ja erään naisen seurassa, jolle hän puheli hienoja kohteliaisuuksia, ilman muuta tarkoitusta kuin pelkästään jutteleminen halusta. Keskustelu koski sotaa, jonka kuningas oli käynyt onnellisesti vasalliaan, Hyrkanian ruhtinasta, vastaan. Zadig, joka oli osottanut uljuuttaan tässä lyhyessä sodassa, ylisti suuresti kuningasta ja vielä enemmän tuota naista. Hän otti esille vahataulunsa ja kirjoitti siihen neljä säettä, jotka hän valmistelematta sepitti, antaen ne tuolle kaunottarelle luettaviksi. Myös ystävät pyysivät saada tutustua niihin, mutta vaatimattomuus tai paremminkin hyvin ymmärrettävä itserakkaus pidatti hänet siitä. Hän tiesi että tilapäiset säkeet kelpaavat vain sille, jonka kunniaksi ne ovat sepitetyt. Niinpä hän mursikin kahtia sen taulun, jolle hän oli kirjoittanut, ja viskasi puoliskot erääseen ruusupensaaseen, josta niitä saatiin turhaan hakea.

Alkoi vihmoa vettä, mentiin takaisin taloon. Kateellinen jäi puutarhaan ja etsi niin kauan, että löysi toisen puoliskon vahataulusta. Tämä oli murtunut siten, että kumpikin puolikas säkeestä, joka täytti rivin, muodosti ajatuksen ja samalla lyhyemmän säkeen. Perin kummallisen sattuman johdosta nuo lyhyet säkeet tulivat sisältämään lausuman, jossa lingottiin mitä kauheimpia herjauksia kuningasta vastaan. Siinä luettiin:

Rikosten julmain johdosta

Valt'istuimelle päästyään
Yleisen rauhan aikana
Hän yksin rikkoo rauhan tään.

Kateellinen oli onnellinen ensi kertaa elämässään. Hänellä oli nyt käsissään keino, jolla voi tuhota tuon ylevän ja rakastettavan miehen. Julman riemun täyttämänä hän antoi tämän Zadigin omakätisesti kirjoittaman herjauksen joutua kuninkaan luettavaksi. Zadig, hänen kaksi ystäväänsä ja mainittu nainen vangittiin. Hänen juttunsa oli pian ratkaistu, häntä itseään ollenkaan kuulustelematta. Kun päätös ilmoitettiin hänelle, asettui kateellinen hänen tielleen ja ilkkui äänekkäästi, etteivät hänen säkeensä muka kelvanneet mihinkään. Zadig ei suinkaan luulotellut itseään hyväksi runoilijaksi, mutta hän oli epätoivoissaan siitä, että hänet oli tuomittu majesteettirikoksesta ja että sen lisäksi pidettiin vankeudessa hänen kahta ystäväänsä ja tuota kaunista naista rikoksesta, jota hän ei ollut tehnyt. Hänen ei sallittu puolustautua, koska hänen kirjoitustaulunsa todisti kyllin selvästi. Sellainen oli Babylonin laki. Hän kulki kuolemaan uteliaan ihmisjoukon keskitse, josta kukaan ei uskaltanut häntä surkutella, mutta joka kuitenkin tunkeutui tarkastelemaan hänen kasvojaan ja katselemaan, tokko hän kuolisi arvokkaasti. Sukulaiset yksin olivat suruissaan, sillä he eivät saaneet periä häntä. Kolme neljännestä hänen omaisuudestaan näet takavarikoitiin kuninkaan hyväksi, ja yksi neljännes annettiin kateelliselle.

Hänen valmistautuessaan kuolemaan kuninkaan papukaija sattui lentämään alas parvekkeelta ja laskeutumaan Zadigin puutarhaan erääseen ruusupensaaseen. Läheisestä puusta oli tuuli kantanut sinne persikan, joka oli pudonnut Zadigin kirjoitustaulun toiselle puoliskolle ja tarttunut siihen kiinni. Lintu otti persikan ja taulun ja kantoi ne hallitsijan syliin. Utelias ruhtinas luki siitä ajatuksettomia sanoja, jotka kuitenkin näyttivät runosäkeiden lopuilta. Hän rakasti runoutta, ja säkeitä rakastavista ruhtinaista voidaan aina selviytyä. Papukaijan seikkailu saattoi hänet ymmälle. Silloin kuningatar muisti ne sanat, jotka olivat kirjoitetut Zadigin vahataulun toiseen puoliskoon, ja antoi tuoda sen. Molemmat palaset asetettiin vastakkain ja sopivat täydellisesti toisiinsa. Nyt luettiin säkeet sellaisina kuin Zadig oli ne sepittänyt:

Rikosten julmain johdosta maa järkkyy pitkin matkaa;
Valt'istuimelle päästyään kuningas levon luo.
Yleisen rauhan aikana vain Lempi sotaa jatkaa;
Hän yksin rikkoo rauhan tään ja turman meille tuo.

Kuningas määräsi Zadigin heti tuotavaksi eteensä ja molemmat ystävät sekä tuon kauniin naisen vapautettaviksi vankilasta. Zadig heittäytyi, kasvot maata vasten kuninkaan ja kuningattaren jalkoihin; hän pyysi heiltä sängen nöyrästi anteeksi huonoja runosäkeitään ja puhui niin miellyttävästi, henkevästi ja järkevästi, että kuningas ja kuningatar halusivat nähdä häntä vastakin. Hänelle annettiin häntä valheellisesti syyttäneen

kateellisen kaikki omaisuus, mutta Zadig palautti sen hänelle kokonaan takaisin. Kateellisen ainoa tunne oli yksistään ilo siitä, ettei ollut kadottanut omaisuuttaan. Kuninkaan kunnioitus Zadigia kohtaan kasvoi päivä päivältä. Hän antoi hänen ottaa osaa kaikkiin huvituksiinsa ja kysyi hänen mielipidettään kaikissa asioissaan. Kuningatarkin katseli häntä tästä lähtien sellaisella mielihyvällä, joka voi muuttua vaaralliseksi ei ainoastaan hänelle itselleen, vaan myös hänen korkealle puolisolleen kuninkaalle, samoin myös Zadigille, vieläpä koko valtakunnalle. Zadig puolestaan alkoi uskoa, ettei olekaan vaikeaa olla onnellinen.

V

Jalomielinen

Se aika oli lähellä, jolloin vietettiin suuri, joka viides vuosi uusiutuva juhla. Babylonissa vallitsevan tavan mukaan silloin viiden vuoden perästä juhlallisesti julistettiin sen kansalaisen nimi, joka oli suorittanut jalomielisimmän teon. Ylimykset ja maagit olivat asiassa tuomareina. Ylisatraappi, joka huolehti kaupungista, esitti kauneimmat teot, jotka olivat tapahtuneet hänen hallintonsa aikana. Sitten äänestettiin ja kuningas julisti tuomion. Tähän juhlatilaisuuteen virtasi ihmisiä

maan kaukaisimmistakin osista. Voittaja sai hallitsijan kädestä kultaisen, jalokivin koristellun maljan, minkä ohella kuningas lausui:

"Ottaos vastaan tämä jalomielisyyden palkinto, ja antakoot jumalat minulle paljon sinun kaltaisiasi alamaisia!"

Kun tämä muistettava päivä oli tullut, esiintyi kuningas valtaistuimellaan, ympärillään ylimykset, maagit ja kaikkien niiden kansain edustajat, jotka olivat saapuneet näihin kisoihin, missä palkintoa ei saavutettu hevosten nopeudella eikä ruumiin voimalla, vaan hyveellä. Ylisatraappi kuulutti korkealla äänellä ne teot, jotka tekijöilleen voivat tuottaa tuon verrattoman palkinnon. Hän ei ollenkaan maininnut Zadigin sielun suuruutta, kun tämä oli palauttanut kadehtijalleen koko hänen omaisuutensa; se ei kai ollut sellainen teko, joka olisi ollut kyllin ansiokas kilpailemaan palkinnosta.

Hän mainitsi ensiksi erään tuomarin, joka jonkun hairahduksen johdosta, mihin hän itse ei ollut syypää, oli eräälle kansalaiselle tuottanut oikeudenkäynnissä suuren tappion ja sentähden antanut tälle koko omaisuutensa kärsityn vahingon korvaukseksi.

Sitten hän esitti erään nuoren miehen, joka oli ollut kiihkeästi rakastunut erääseen tyttöön, minkä hän aikoi ottaa vaimokseen, mutta oli sitten luovuttanut tytön eräälle ystävälleen, joka oli kuolemaisillaan rakkaudesta samaan tyttöön, vieläpä oli varustanut tämän myötäjäisilläänkin.

Vihdoin hän toi esille erään sotamiehen, joka

Hyrkanian sodassa oli antanut vieläkin suuremman näytteen jalomielisyydestään. Vihollisen sotilaat tahtoivat ryöstää hänen lemmittynsä, ja hän puolusti tätä heiltä. Silloin tultiin sanomaan hänelle, että toiset hyrkanialaiset olivat siinä lähellä ryöstämäisillään hänen äitinsä. Itkien hän jätti rakastettunsa ja riensi pelastamaan äitinsä. Sen tehtyään hän palasi lemmittynsä luo ja tapasi tämän kuolemaisillansa. Hän tahtoi tappaa itsensä, mutta äiti muistutti hänelle, että hän oli äitinsä ainoa tuki, ja niinpä hänellä oli uljuutta jäädä eloon.

Tuomarit kallistuivat sotamiehen puolelle. Silloin puuttui kuningas puheeseen ja lausui:

"Hänen tekonsa ja samoin noiden toistenkin ovat kauniit, mutta ne eivät ihmetytä minua. Zadig sen sijaan teki eilen työn, joka on ihmetyttänyt minua. Minä olin muutamia päiviä sitten erottanut ministerini ja suosikkini Korebin. Minä syytin häntä ankarasti, ja kaikki hovimieheni vakuuttivat minun sittenkin olleen liian lempeä. Kukin heistä pani parastansa panetellakseen Korebia. Kysyin silloin Zadigilta, mitä hän ajatteli asiasta, ja hän rohkeni puolustaa syytettyä. Minä vakuutan löytäneeni historiakirjoistamme esimerkkejä siitä, että joku on omaisuudellaan korvannut erehdyksensä, toinen luovuttanut lemmittynsä, kolmas asettanut äitinsä lemmittynsä edelle, mutta en ole koskaan lukenut sellaista, että hovimies olisi ryhtynyt puhumaan epäsuosioon joutuneen ministerin puolesta, jota uhkaa hallitsijan viha. Annan kaksikymmentätuhatta kultarahaa jokaiselle niistä, joiden jalomielisistä teoista tässä on kerrottu,

mutta maljan minä annan Zadigille."

"Herra", sanoi tämä, "Teidän Majesteettinne yksin ansaitsee maljan! Te yksin olette tehnyt kuulumattoman työn, koska ette ole, niin kuningas kuin olettekin, vihastunut orjaanne, joka vastusti Teidän kiihkoanne."

Kaikki ihmettelivät kuningasta ja Zadigia. Tuomari, joka oli antanut omaisuutensa, rakastaja, joka oli naittanut lemmittynsä ystävälleen, ja sotamies, joka oli ennemmin pelastanut äitinsä kuin morsiamensa, saivat hallitsijalta palkintonsa ja näkivät nimensä pantavan jalomielisten luetteloon; mutta Zadig sai maljan. Kuningas saavutti hyvän ruhtinaan maineen, jota hän ei kuitenkaan jaksanut kauan säilyttää. Tuon päivän kunniaksi pantiin toimeen suurempia juhlia kuin laki oikeastaan sallikaan, ja sen muisto on vieläkin säilynyt Aasiassa.

"Nytpä vihdoinkin olen onnellinen!" arveli Zadig, – mutta hän pettyi siinä.

VI

Ministeri

Kuningas oli kadottanut pääministerinsä. Hän valitsi Zadlgin siihen toimeen. Kaikki Babylonin kaunottaret ylistivät tätä vaalia, sillä valtakunnan perustamisesta saakka ei koskaan

ollut nähty niin nuorta ministeriä. Kaikki hovimiehet olivat suutuksissaan; kateellinen sai ihan verensylkykohtauksen, ja hänen nenänsä turposi hirveästi.

Kiitettyään kuningasta ja kuningatarta Zadig meni kiittämään myös papukaijaa ja virkkoi tälle:

"Kaunis lintu! Sinä olet pelastanut henkeni ja tehnyt minusta pääministerin. Heidän majesteettiensa koira ja hevonen ovat tuottaneet minulle paljon pahaa, mutta sinä olet tehnyt minulle vain hyvää. Sellaiset seikat siis määräävät ihmisten kohtalot! – Mutta", lisäsi hän, "ehkäpä niin harvinainen onni haihtuukin pian."

Papukaija vastasi: "Niin, niin."

Zadig hieman säikähti sitä, mutta ollen oivallinen luonnontutkija, joka ei uskonut papukaijan voivan ennustella, hän kuitenkin pian rauhoittui ja alkoi parhaansa mukaan hoitaa virkaansa.

Hän antoi kaikkien tuntea lakien pyhitettyä voimaa, mutta ei kenenkään oman arvoasemansa painavuutta. Hän ei mitenkään rajoittanut divaanin²⁰ äänestysvapautta, päinvastoin jokainen visiiri²¹ sai vapaasti lausua mielipiteensä, pelkäämättä hänen epäsuosiotaan. Kun hän ratkaisi jonkin asian, niin antoi ratkaisun yksin laki eikä hän. Mutta jos laki oli liian ankara, niin hän lievensi sitä. Milloin taas laki oli puutteellinen, silloin hän ratkaisi asian niin tasapuolisesti, että sitä olisi voitu pitää itse Zoroasterin

²⁰ Ministeristä, hallitusneuvosto itämailla.

²¹ Ministeri.

ratkaisuna.

Häneltä oppivat kansat tuon ylevän periaatteen, että on parempi uskaltaa vapauttaa rikollinen kuin tuomita viaton. Hän arveli lakien olevan laadittuja yhtä paljon kansalaisten suojelemista kuin pelottamista varten. Hänen päätaitoinsa oli paljastaa totuutta, jota kaikki ihmiset koettavat pimittää. Heti hallituksensa ensimmäisinä päivinä hän osoitti käytännössä tätä suurta taitoaan.

Eräs kuuluisa babylonilainen kauppias oli kuollut Intiassa. Hän oli määrännyt molemmat poikansa tasa-arvoisiksi perillisikseen, kunhan ensin olivat naittaneet sisarensa; lisäksi hän oli jättänyt kolmekymmentätuhatta kultarahaa lahjaksi sille pojistaan, jonka todistettaisiin rakastaneen häntä enimmin.

Vanhempi poika teetti hänelle hautapatsaan, nuorempi antoi osan perinnöstään sisaren myötäjäisten lisäksi.

Jokainen väitti:

"Vanhempi rakastaa enimmin isäänsä, nuorempi rakastaa enemmän sisartansa. Niinpä kuuluvatkin nuo kolmekymmentätuhatta kultarahaa vanhemmalle pojalle."

Zadig kutsutti molemmat peräkkäin luoksensa. Vanhemmalle hän lausui:

"Isäsi ei olekaan kuollut; hän on parantunut viime sairaudestaan ja palajaa kohta Babyloniin."

"Jumalalle olkoon kiitos!" vastasi tuo nuori mies. "Mutta hautapatsas on maksanut minulle sangen paljon!"

Zadig ilmoitti sitten saman asian nuoremmalle veljelle.

"Jumalalle olkoon kiitos!" vastasi tämä. "Tietysti minä palautan isälleni kaiken saamani omaisuuden; kuitenkin toivon hänen jättävän sisarelleni sen osan, jonka jo olen määrännyt hänelle."

"Sinun ei tarvitse mitään luovuttaa", sanoi Zadig. "Päinvastoin saat sinä nuo kolmekymmentätuhatta kultarahaa, sillä sinä rakastat enimmin isääsi."

Eräs sangen rikas tyttö oli lupautunut vaimoksi kahdelle maagille, ja nautittuaan muutamia kuukausia kummankin opetusta hän huomasi olevansa raskaana. Molemmat maagit tahtoivat nyt naida hänet.

"Minä tahdon ottaa miehekseni sen heistä", sanoi hän, "joka on saattanut minut siihen tilaan, että voin antaa valtakunnalle uuden kansalaisen."

"Juuri minä olen tehnyt tämän hyvän työn", sanoi toinen.

"Minäpä se olen ollut niin onnellinen", väitti toinen.

"No hyvä!" sanoi tyttö. "Minä tunnustan sen heistä lapseni isäksi, joka voi antaa hänelle parhaan kasvatuksen."

Hän synnytti pojan. Kumpikin maagi tahtoi kasvattaa sen. Asia vedottiin Zadigin ratkaistavaksi. Hän kutsutti molemmat maagit eteensä.

"Mitä aiot opettaa kasvatettavallesi?" hän kysyi ensimmäiseltä.

"Aion neuvoa hänelle", vastasi oppinut, "puhetaidon kahdeksan osaa, dialektiikkaa, astrologiaa ja demonomaniaa, samoin substanssin ja accidenssin, abstraktin ja konkreetin

olemuksen, monadit ja prestabilisen harmonian".²²

"Minä taas", sanoi toinen, "tahdon koettaa tehdä hänestä kelpo miehen, joka on ystäviensä kunnioituksen arvoinen."

Zadig julisti:

"Joko olet hänen isänsä tai et, sinä saat naida hänen äitinsä."

Hoviin saapui joka päivä valituksia Meedian käskynhaltijaa (itimad-ulet) Iraksia vastaan. Tämä oli mahtava herra, jonka sydän ei pohjaltaan ollut paha, mutta oli turhamaisuuden ja nautinnonhimon turmelema. Hän ei liioin suvainnut itseään puhuteltavan eikä koskaan sallinut vastaansanomista. Riikinkukot eivät ole turhamaisempia, kyyhkyset heikumallisempia ja kilpikonnat hitaampia kuin hän. Hän haki vain väärää mainetta ja vääriä riemuja. Zadig otti parantaaksensa hänet.

Hän lähetti hänelle kuninkaan puolesta erään musiikkimestarin, mukanaan kaksitoista laulajaa ja neljäkolmatta soittoniekkaa, sekä erään hovimestarin, mukanaan kuusi kokkia ja neljä kamariheraa, jotka eivät saaneet jättää häntä hetkeksikään. Kuninkaan määräyksestä oli hänen noudatettava aivan täsmällisesti seuraavaa päiväjärjestystä; ja näin kävi komento:

Heti ensi päivänä, heikumallisen Iraksin herättyä, saapui musiikkimestari laulajineen ja soittajineen. Laulettiin kantaatti, jota kesti kaksi tuntia ja jossa joka kolmas minuutti toistui

²² Voltaire tekee tässä pilaa saksalaisen Leibnizin filosofiasta, jossa monadi-oppi ja prestabilinen harmonia (edeltäpäin määrätty sopusointu) ovat pääasioita.

seuraava jälkisäkeistö:

Mi kunto, mikä hengen valo!
Mi suuruus, sulo ylimmäinen!
Ah, kuinka voikaan herra jalo
Ain' itseens' olla tyytyväinen!

Kun kantaatti vihdoin oli suoritettu, niin eräs kamariherroista piti hänelle kolmeneljännestuntia kestävä ylistyspuheen, jossa hän kehui juuri niitä hänen hyviä avujaan, jotka häneltä puuttuivat. Puheen päätyttyä hänet saatettiin musiikin soudessa pöytään. Päivällistä kesti kolme tuntia. Jos hän yritti avata suutansa puhuakseen, virkkoi ensimmäinen kamariherra heti: "Hän on oikeassa." Ja tuskin oli hän ennättänyt lausua neljä sanaa, kun jo toinen kamariherra huudahti: "Hän on oikeassa." Kaksi muuta kamariherraa taas räjähti heti nauramaan niille sukkeluuksille, joita Iraks oli sanonut tai joita hänen olisi pitänyt sanoa. Päivällisen jälkeen laulettiin kantaatti hänelle uudestaan.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.